

АНАЛИЗА

ЗА ПОТРЕБИТЕ ОД СОВЕТОДАВНИ УСЛУГИ И ОБУКИ
ЗА ПОДДРШКА НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР И ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ
ОД ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН

АНАЛИЗА

ЗА ПОТРЕБИТЕ ОД СОВЕТОДАВНИ УСЛУГИ И ОБУКИ ЗА ПОДДРШКА НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР И ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ОД ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН

Овој документ е изработен во рамките на проектот „Одржлив и инклузивен рамномерен регионален развој – I фаза“ финансиран од Швајцарската агенција за развој и соработка и Министерството за локална самоуправа.

Нарачател:

Центар за развој на Југоисточниот плански регион
Ул. „Боро Цони“, бр. 10
2400 Струмица
Република Северна Македонија

Содржината на документот е подготвена од
Д-р Андријана Богдановска Ѓ.

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Југоисточниот регион е еден од осумте не административни региони во Република Северна Македонија поделени според номенклатурата на НТЕС (Номенклатура на територијални единици за статистика), усогласена со европската регулатива од 2007 година („Службен весник на РМ“ број 158/2007 и 10/2014). Во последните пет години, регионот доживува зголемена економска активност и двоцифрено зголемување на учеството на регионалната економија во бруто домашниот производ. Растот на вредноста на БДП-то и трендовите во извозот во последните пет години проследени со намалување на невработеноста, чија стапка е најниска во државата, укажуваат на зајакнување на доминантната улога на трговијата и услужните дејности во регионот, а на сметка на преработувачката индустрија и земјоделството.

Резултатите од истражувањето укажуваат дека претпријатијата и земјоделските здруженија во Југоисточниот регион се карактеризираат со малку вработени (под десет), среден до низок годишен обрт, и доминантно се наоѓаат во фаза на заситеност (возраст). Структурата на деловниот сектор во последните пет години не покажува знаци на реструктурирање кон малите и средни претпријатија, додека микро претпријатијата се доминантен деловен ентитет во регионот. Ваквата поставеност и профил на активните претпријатија укажува на ризик од неефикасно искористување на ресурсите, слаба продуктивност на трудот, и со тек на време, намалување на додадената вредност од искористените ресурси.

Во ваков контекст, истражувањето за потребите за обуки и други мерки за поддршка на растот и развојот на претпријатијата и земјоделците во Југоисточниот регион ја истакнува потребата од поефикасно информирање на претпријатијата и земјоделците за постоечките мерки и програми за поддршка, организирање на настани за вмрежување, настани за регрутирање на вработени, и средби со претставници од локалните и националните институции, како и претставници од меѓународни институции, програми и фондови. Потребата за обуки е најмногу насочена кон зголемување на капацитетите за подготовка и менаџирање на проекти финансирани од програмите и фондовите на Европската Унија, со посебна тематска покриеност на ИПАРД програмата, развојот на дигиталните вештини во делот на електронската трговија и развојот на стратешки пристап за воведувањето на нови производи и услуги како и обуките за воведување и подобрување на стандардите за квалитет.

Имајќи ги во предвид резултатите од истражувањето, општите препораки за Регионалниот бизнис центар при Центарот за развој на Југоисточниот плански регион опфаќаат:

- (1) Јакнење на внатрешните капацитети на Регионалниот центар во делот на управување со проекти и планирање и организација на активности (настани и обуки).
- (2) Подготовка на детална годишна Програма на активности (настани и обуки) наменети за поддршка на деловниот сектор која ќе ги опфати идентификуваните барања на претпријатијата и земјоделците со ова истражување.
- (3) Создавање на стабилни и долгорочни партнерства со консултанти, експерти и обучувачи со цел да се зајакне квалитетот на обуките и процесот на учење и се поддржи развојот на човечкиот и организацискиот капитал на регионот.

СОДРЖИНА

Листа на слики и графици	5
Југоисточен регион.....	6
Вовед.....	6
Економски текови и структурата на деловниот сектор.....	7
Анализа на потребите за обуки и информации на деловниот сектор во Југоисточниот регион ..	9
Цели на истражувањето.....	9
Методологија.....	10
Профил на претпријатијата од Југоисточниот регион	10
Потреба за активности, мерки и програми кои би поддржале раст и развој на претпријатијата	13
Потреба за Информативно-советодавни денови	15
Потреба за средби со претставници на институции.....	16
Потреби од Обуки.....	18
Заклучок	21
Препораки	22
Референци.....	24
ПРИЛОГ 1 – Прашалник.....	25
ПРИЛОГ 2 – Табулација според дејност.....	26

Листа на слики и графикони

График 1 Активни деловни субјекти според вработени	7
График 2. Број на активни деловни субјекти според индустрии Југоисточен регион 2018.....	8
График 3. Активност на население.....	9
График 4. Учество според индустрија.....	11
График 5. Потекло - Општина	11
График 6.Возраст на претпријатие	12
График 7. Обрт на претпријатието	12
График 8. Големина на претпријатие	12
График 9. Активности и мерки за раст и развој	14
График 10. Интерес за Информативно-советодавен ден	15
График 11. Средби со Претставници на институции	18
График 12. Потреба од Обуки.....	20

ЈУГОИСТОЧЕН РЕГИОН

ВОВЕД

Југоисточниот регион е еден од осумте не административни региони во Република Северна Македонија, поделени според номенклатурата на НТЕС (Номенклатура на територијални единици за статистика), усогласена со европската регулатива од 2007 година („Службен весник на РМ“ број 158/2007 и 10/2014).

Според оваа поделба, Југоисточниот регион се протега на крајниот Југоисточен дел на Република Северна Македонија и го опфаќа подрачјето на струмичко-радовишката и гевгелиско-валандовската котлина, односно долината на реката Струмица и долниот тек на реката Вардар. Регионот во целост ги опфаќа споменатите котлини и масивите на планините Беласица на југ, Огражден на исток, Плачковица на север, Срта во централниот дел и источната страна на Кожуф Планина. Долините на реките Вардар и Струмица овозможуваат комуникациско поврзување на регионот со соседните земји, Република Грција на југ и Република Бугарија на исток, а на север и запад со источниот и вардарскиот регион (ЦРЈИПР 2016).

Вкупно десет општини го сочинуваат Југоисточниот плански регион: Општина Богданци, Општина Босилово, Општина Валандово, Општина Василево, Општина Гевгелија, Општина Дојран, Општина Конче, Општина Ново Село, Општина Радовиш и Општина Струмица – слика 1.

Извор: Државен завод за статистика, регионите во Република Македонија, 2015.

Демографските трендови укажуваат дека Југоисточниот регион слично како и остатокот од државата, старее. Според Заводот за Статистика на Република Северна Македонија (2019), во 2017-та година Југоисточниот регион имал 173.476 жители. Според овие податоци, Југоисточниот регион е петти регион, по Скопскиот, Полошкиот, Североисточниот и Југозападниот регион. Просечната возраст на населението во Југоисточниот регион е идентична со националниот просек од 38 години. Регионот има

вкупна површина од 2.835 км², односно 10,9% од вкупната површина на државата, со густина на населеност од 63,2 жители на км² (Државен завод за статистика на РСМ, 2018)

Богатата хидрографска мрежа, големиот број сончеви денови, климатското поднебје и поволните педолошки услови го карактеризираат регионот како претежно земјоделски. Квалитетното и обеменото производство на раноградинарски култури, свеж зеленчук и овошје, како и индустриски земјоделски култури, овозможуваат развој на конзервно-преработувачката индустрија на земјоделски производи, по што овој регион е препознатлив. Во последните години е забележлив тренд на пораст на туризмот како стопанска гранка, преку зголемувањето на бројот на сместувачки капацитети, туристи и ноќевања во регионот. Ова најмногу се должи на ревитализацијата и искористувањето на Дојранското Езеро како туристички потенцијал.

ЕКОНОМСКИ ТЕКОВИ И СТРУКТУРАТА НА ДЕЛОВНИОТ СЕКТОР

Според Заводот за Статистика на Република Северна Македонија (2019), во 2015-та година Југоисточниот регион учествува со 9,5% во БДП на Република Северна Македонија. Бруто домашниот производ по жител во истата година изнесува 315,717 денари, бележи раст за 20% во споредба со 2013-та година и е над просекот за Република Северна Македонија.

Според податоците на Државниот завод за статистика (2019), бројот на активни деловни субјекти во 2018-та година во Југоисточниот регион изнесува 5.985 и претставува 8,4% од вкупниот број на активни деловни субјекти во Република Северна Македонија. Речиси 85% од вкупниот број на активни деловни субјекти во Југоисточниот регион отпаѓа на деловните субјекти со 1-9 вработени – График 1.

**График 1. Активни деловни субјекти според вработени
Југоисточен регион, 2018**

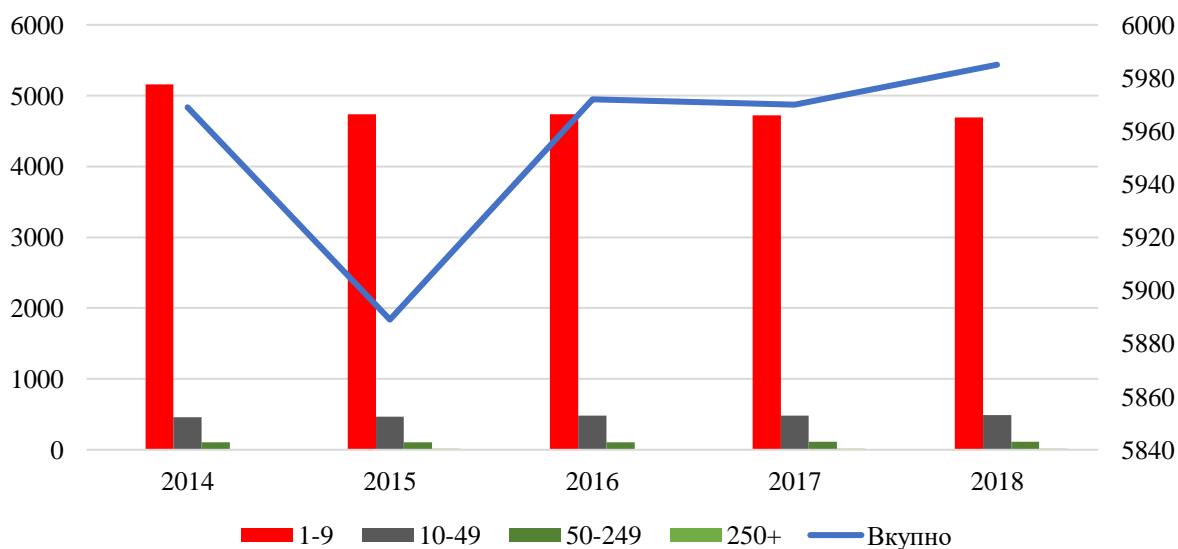

График 1 Активни деловни субјекти според вработени

Во Југоисточниот регион, од вкупно 5.985 активни деловни субјекти во 2018-та година, најзастапени се секторот трговија на големо и мало каде има најголем број на активни деловни субјекти или 2.232 претпријатија, на второ место е преработувачката индустрија со 692 деловни субјекти, додека на трето место е секторот транспорт и складирање со 591 активни деловни субјекти - График 2.

График 2. Број на активни деловни субјекти според индустрии Југоисточен регион 2018

Според Државниот завод за статистика (2015), деловните субјекти од Југоисточниот регион реализирале извоз во вредност од 414,5 милиони - долари, 289 милиони евра или 7.7% од вкупниот извоз на државата во 2014-та година. Во 2017-та година има промена. Податоците на Државниот завод за статистика (2018), укажуваат дека деловните субјекти од Југоисточниот регион оствариле извоз во вредност од 351 милиони - долари, 316 милиони евра, односно 6.2% од вкупниот извоз на Република Северна Македонија во 2017-та година.

Деловните субјекти од Југоисточниот регион вработуваат висок процент од активното работоспособно население. Работоспособното население во регионот бележи благ пад во последните 10 години, и во 2017-та година изнесува 140.861 жител. Стапката на активност го следи падот на работоспособно население и изнесува 67,8% во 2017-та година. Во истата година стапката на вработеност е 59.7%. Југоисточниот регион има најниска стапка на невработеност во целата држава, која во 2017-та година изнесувала 12,4% (Државен завод за статистика на РМ, 2018). Трендовите за последните пет години се прикажани на График 3.

**График 3. Активност на население
Југоисточен регион (2010-2017)**

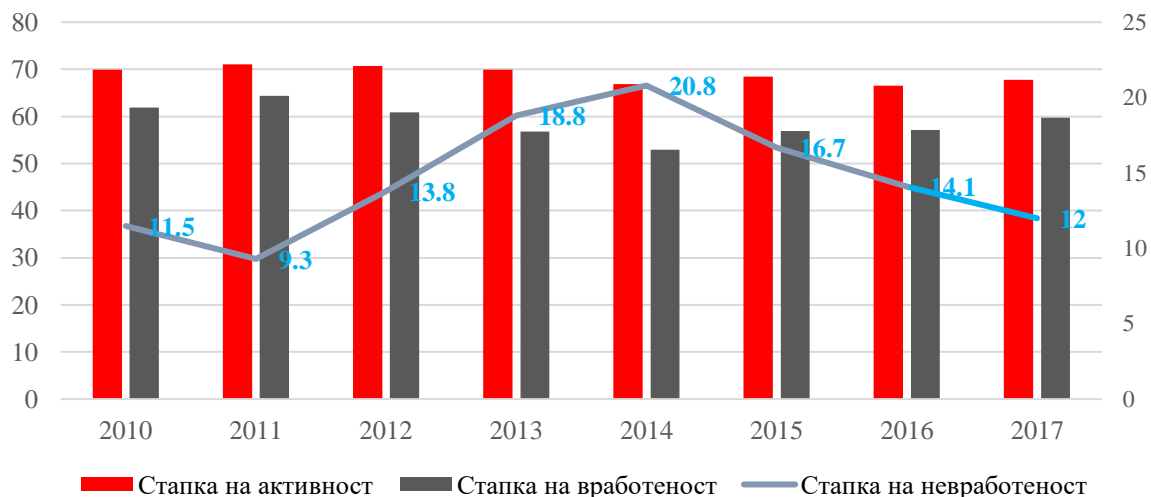

График 3. Активност на население

Растот на регионалниот БДП и трендовите на извозот во последните пет години проследени со намалување на невработеноста која е најниска во државата, укажуваат на зајакнување на доминантната улога на трговијата и услужните дејности во регионот, на сметка на преработувачката индустрија и земјоделството.

Од горенаведеното може да се заклучи дека во изминатите пет години и покрај зголемувањето на вкупниот број на активни деловни субјекти постои благ пад на бројот на микропретпријатија, кој не е адекватно следен со зголемување на бројот на мали и средни претпријатија. Ова се случува бидејќи има пораст на бројот на претпријатија без вработување. Овој тренд проследен со трендот на зголемување на стапката на вработеност, укажува дека деловните субјекти во Југоисточниот регион и покрај зголемената економска активност (БДП) и вработеност, не успеваат соодветно да управуваат со својот раст и брзо да пораснат од микро-претпријатија во постабилни мали и средни претпријатија.

АНАЛИЗА НА ПОТРЕБИТЕ ЗА ОБУКИ И ИНФОРМАЦИИ ЗА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР И ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ВО ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН

ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Со цел да се излезе во пресрет на потребите на деловните субјекти, како и на индивидуалните земјоделци во регионот, Регионалниот бизнис центар при Центарот за развој на Југоисточниот плански регион подготвува серија на мерки и активности за поддршка на нивниот раст во рамките на проектот „Одржлив и инклузивен рамномерен регионален развој – I фаза“ кој е финансиран од Швајцарската агенција за развој и соработка и Министерството за локална самоуправа. Овие мерки и активности се насочени кон овозможување на обуки или информативни денови во зависност од потребите на бизнис секторот и индивидуалните земјоделци со цел информациите за постоечките мерки и програми за поддршка да станат подостапни за претпријатијата и

земјоделците и со цел да им се помогне да научат повеќе преку обуки за областите кои можат да го поддржат нивниот раст и да ја зголемат продуктивноста на нивните вработени или нивната самостојна работа..

Целта на Анализата на потребите на МСП-ја за обуки и информации во Југоисточниот регион е да се дефинираат темите кои би биле опфатени со овие мерки.

МЕТОДОЛОГИЈА

Методологијата на истражувањето опфаќа истражување на постоечката и службена статистика за регионот и теренско истражување преку методата на електронска анкета. Како резултат на истото Регионалниот бизнис центар при Центарот за развој на Југоисточниот плански регион спроведе анкета за потребите за обука на претпријатијата, земјоделските здруженија и земјоделците од регионот.

Анкетата беше спроведена електронски на примерок од 100 претпријатија и земјоделци во период од 01-15.05.2019-та година, во кој период има 69 целосно одговорени прашалници. Инструментот со кој се спроведе анкетата или Прашалникот е даден во Прилог 1 на овој извештај. Во прашалникот се дефинирани три специфични области на мерки:

- Мерки и активности за поддршка – Инфо денови како и други настани;
- Средби со претставници на локални, национални и меѓународни институции;
- Обуки за вработени, претприемачи и земјоделци.

ПРОФИЛ НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ОД ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН

Демографијата на претпријатијата и земјоделците кои учествуваа во анкетата укажува дека се застапени претпријатија од сите индустрии кои се доминантни во регионот, но посебен акцент е ставен на потребите на претпријатијата од преработувачката индустрија и земјоделството заради нивното големо влијание врз извозот и трговската размена – График 4. Понатаму, демографските податоци покажуваат дека претпријатија и земјоделци од сите општини се застапени во одговорите – График 5.

Наодите укажуваат дека претпријатијата во Југоисточниот регион се претпријатија во фаза на раст или зрелост, бидејќи повеќе од половина од анкетираниите претпријатија се постари од 6 години – График 6. Типично за Југоисточниот регион е тоа што претпријатијата се предоминантно микро претпријатија (со вработени помалку од 10) и мали претпријатија (од 10-50 вработени) со релативно мал обрт на годишно ниво или од 50 000 до 2 000 000 евра (Графици 7 и 8). Ваквиот профил на претпријатије не се разликува од тоа профилот на деловните субјекти од објавената и службена статистика од Државниот завод за статистика дадена во првиот дел од анализата. Оттука, примерокот има силна репрезентативност.

График 4. Учество според индустрија

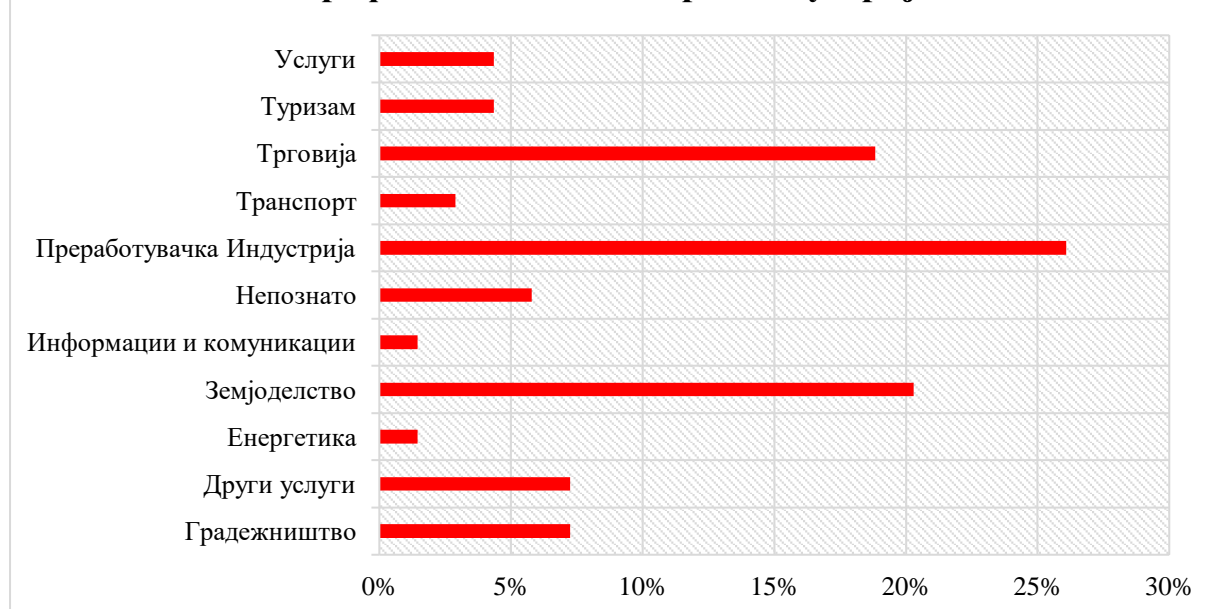

График 4. Учество според индустрија

График 5. Општина

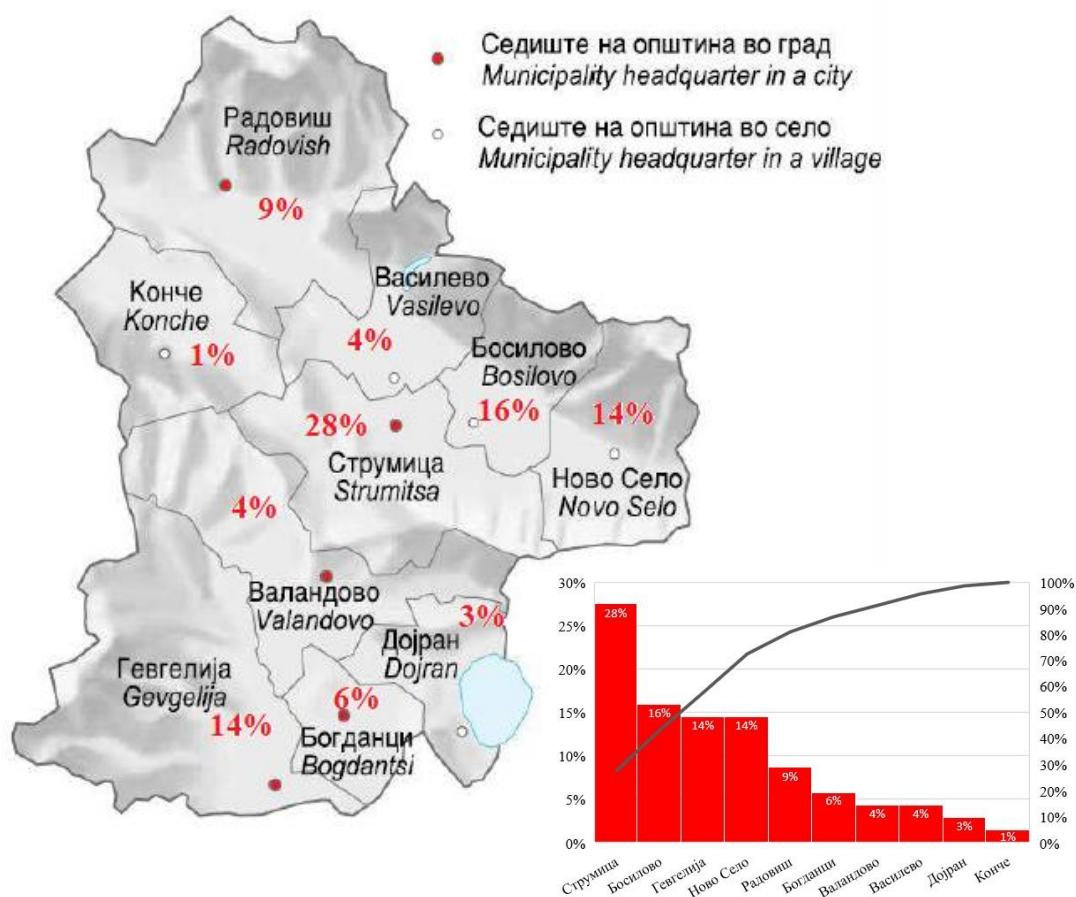

График 5. Потекло - Општина

График 6. Возраст на претпријатие

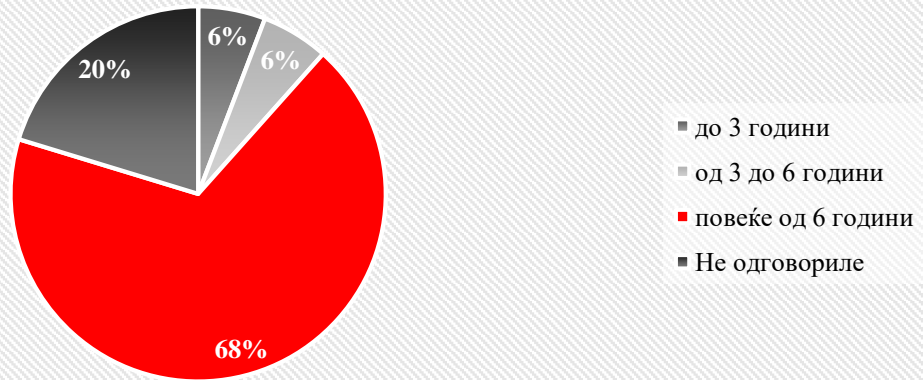

График 6. Возраст на претпријатие

График 7. Обрт на претпријатието

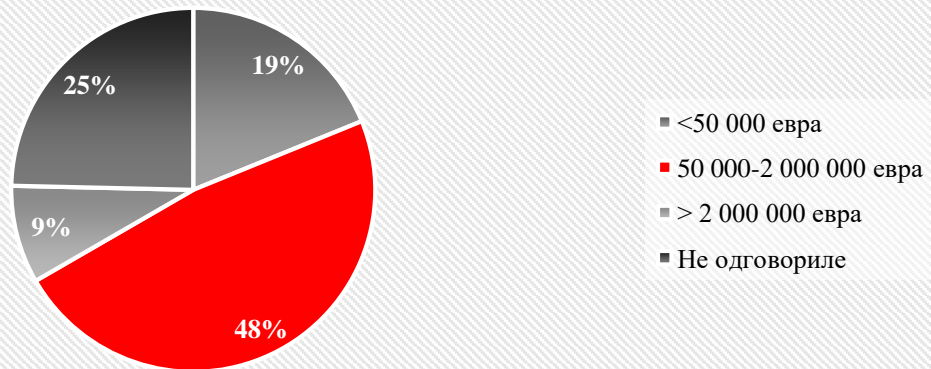

График 7. Обрт на претпријатието

График 8. Големина на претпријатие

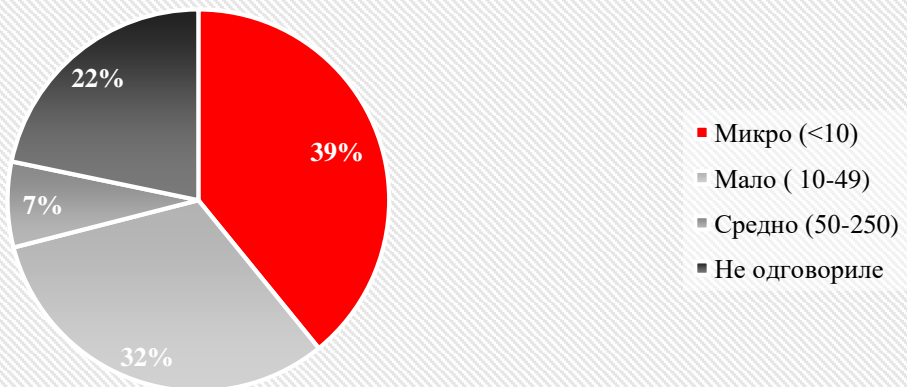

График 8. Големина на претпријатие

ПОТРЕБА ЗА АКТИВНОСТИ, МЕРКИ И ПРОГРАМИ КОИ БИ ПОДДРЖАЛЕ РАСТ И РАЗВОЈ НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ

Претпријатијата и земјоделците учесници во анкетата сметаат дека **голем потенцијал за поддршка на растот и развојот на претпријатијата од регионот**, би била организацијата на следните активности (График 9):

- Организација на саеми за вработување каде би можеле полесно да дојдат до кандидати за вработување и/или практиканти - „значително потребно“ и „многу потребно“ со заеднички процент еднаков или повисок од 50% .
- Инфо- денови за ЕУ програми и фондови за поддршка на претпријатијата и земјоделците во регионот - „значително потребно“ и „многу потребно“ со заеднички процент еднаков или повисок од 50% .
- Инфо- денови за националните мерки, програми и фондови за поддршка на приватниот сектор - „значително потребно“ и „многу потребно“ со заеднички процент еднаков или повисок од 50% .

Со **помалку интензивна потреба** (заеднички процент на „потребно“, „значително потребно“ и „многу потребно“), претпријатијата и земјоделците учесници во анкетата ги одбраа:

- Организација на настани/средби во регионот на кои ќе можат да се сретнат со претставници од националната и локалната власт и да добијат точна информација околу предизвиците со кои се соочува нивното претпријатие;
- Организација на посети на саеми или други деловни собири од интерес за претпријатието во регионот, земјата и во странство;
- Инфо-денови за законските новини во делот на деловното работење кои го засегаат претпријатието;
- Организација на обуки за претпријатието кои би овозможиле да се подобрат вештините во деловното работење;
- Организација на настани за вмрежување на малите и средни претпријатија со едукативните и научно-истражувачките центри од регионот;
- Организирање на мали саеми на финансиски институции (банки, микро кредитирање и сл.) за достапни производи на пазарот на капитал;

Сепак, заклучокот е дека без сомневање, резултатите укажуваат на потребата од секоја од наведените активности и мерки во анкетата за претпријатијата во Југоисточниот регион, со посебен акцент ставен врз потребата од организација на **Информативно-советодавните денови**.

ГРАФИК 9. АКТИВНОСТИ И МЕРКИ ЗА РАСТ И РАЗВОЈ

График 9. . Активности и мерки за раст и развој

ПОТРЕБА ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА НА ИНФОРМАТИВНО-СОВЕТОДАВНИ ДЕНОВИ

Информативно-советодавните денови се настани на кои, релевантни институции или организации ги претставуваат своите мерки и програми наменети за претпријатијата и земјоделците. На тој начин се овозможува информацијата да стигне до целната група и да биде полезна за истата.

Во дадениот момент во Република Северна Македонија постојат низа на мерки и програми од владини извори наменети за претпријатијата и земјоделците. И покрај тоа што за нив доста се информира преку традиционалните и електронските медиуми, многу често се случува заради преголемото присуство на информации кои не се соодветно канализирани, овие информации да не стигнат до целните групи. Претпријатија и земјоделци од Југоисточниот регион не се исклучок.

Според дадените одговори во прашалникот, анкетираниите претставници и земјоделци најмногу би сакале да учествуваат на информативно советодавен ден за следните теми (График 10):

- **Програми и мерки за поддршка на претприемништвото и бизнис заедницата (АППРМ, АВРМ, ЕУ, COSME и др) – 55%**
- **Финансиски механизми за поддршка на иновациите и технолошкиот трансфер (Фонд за Иновации и технолошки Развој, H2020 и др) – 51%**

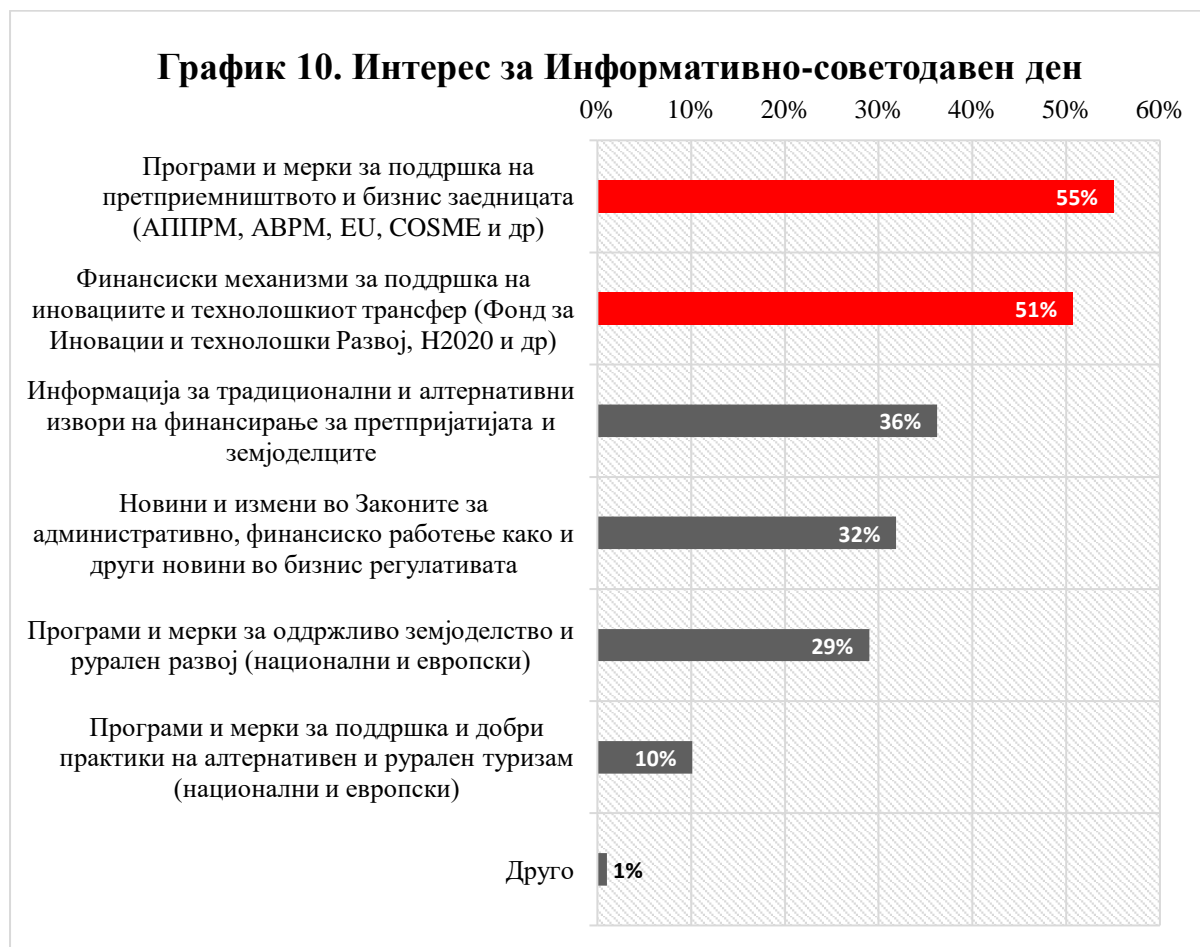

График 10. Интерес за Информативно-советодавен ден

Подлабоката анализа укажува зависност на одговорите од дејноста во која работи претпријатието. Од таа причина, истражувачите направија крос-табулација на одговорите од анкетираниите претпријатија со нивната дејност. Резултатите се прикажани во Прилог 2, Табела 2а. Од истата, може да се заклучи следното:

- За програмите и мерките за поддршка на претприемништвото и бизнис заедницата (АППРМ, АВРМ, ЕУ, COSME и др) најмногу се заинтересирани **земјоделците, преработувачките, услужните, трговските и градежните претпријатија.**
- За финансиски механизми за поддршка на иновациите и технолошкиот трансфер (Фонд за Иновации и технолошки Развој, H2020 и др) најмногу се заинтересирани: **земјоделците, преработувачките, услужните и трговските претпријатија.**
- За програмите и мерките за поддршка и добри практики на алтернативен и рурален туризам (национални и европски) заинтересирани се само претпријатијата чија дејност е **туризмот.**
- За програми и мерки за одржливо земјоделство и рурален развој (национални и европски), најзаинтересирани се **земјоделците и трговските претпријатија** (тие чија дејност е откуп на земјоделски производи)
- За информација за традиционални и алтернативни извори на финансирање најзаинтересирани се **земјоделците, претпријатијата од преработувачките индустрии и трговијата.**
- За новини и измени во Законите за административно, финансиско работење како и други новини во бизнис регулативата најмногу интерес има кај **земјоделците, претпријатијата од преработувачките индустрии и транспортот.**

Вкрстената анализа со големината на претпријатието (микро, мало и средно) според бројот на вработени укажува дека не постои значителна разлика во одговорите на претпријатијата. Истото може да се заклучи и во однос на големината на обртот и возраста на претпријатието. Едноставно кажано, големината на претпријатието, обртот и возраста не влијаат врз одговорите за потребите на претпријатијата и земјоделците за темите на информативно-советодавни денови. Единствено што влијае е дејноста или индустријата во која што работат.

ПОТРЕБА ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА СРЕДБИ СО ПРЕТСТАВНИЦИ НА ИНСТИТУЦИИ

Информативно-советодавните денови се голема можност за остварување на средби со претставници на институции кои делуваат на локално и национално ниво. Овие средби се многу важна алатка која им овозможува на претпријатијата и земјоделците лесен пристап до прилагодени информации и совет кои се однесуваат на конкретен проблем со кој се соочуваат, или идеја за инвестиција која ја разработуваат.

Соред одговорите на анкетираниите претпријатија и земјоделци од Југоисточниот регион, за нив најголема важност имаат средбите со претставници од (График 11):

- **Фондот за иновации и технолошки развој – 46%,**
- **Агенцијата за поддршка на претприемништво на РМ (АППРМ) -41%,**
- **Претставници на ЕУ, ЕБРД и др. меѓународни донатори – 38%, и**

- Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство **-30%**

Слично како и потребата за информативно-советодавните настани, и овде одговорите се разликуваат во однос на дејноста на претпријатието. Резултатите за истото се дадени во Прилог 2, Табела 2б.

- За средби со локалната власт (градоначалник или локална администрација) најмногу се заинтересирани **градежните претпријатија и претпријатијата кои работат во туризмот;**
- За средби со претставници на Агенцијата за поддршка на претприемништво на РСМ (АППРМ), најмногу заинтересирани се **претпријатијата од услужните дејности, преработувачките индустрии, трговијата како и земјоделците;**
- За средби со претставници од Агенцијата за вработување на РСМ (АВРСМ), најмногу заинтересирани се **претпријатијата од преработувачката индустрија и туризмот;**
- За средби со претставници од Агенцијата за рурален развој најзаинтересирани се **земјоделците и претпријатијата од услужните дејности;**
- За средби со претставници од Министерството за Финансии најмногу заинтересирани се **претпријатијата од преработувачките индустрии и трговијата;**
- За средби со претставници од Министерството за Економија најзаинтересирани се **претпријатијата од преработувачките индустрии и трговијата;**
- За средби со претставници од Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство, најмногу заинтересирани се **претпријатијата од услужните дејности, преработувачките индустрии, трговијата како и земјоделците;**
- За средби со претставници од Министерство за Транспорт, најмногу заинтересирани се **претпријатијата од транспорт и трговија;**
- За средби со претставници од Претставници на ЕУ, ЕБРД и др. меѓународни донатори, најмногу заинтересирани се **претпријатијата од преработувачката индустрија, трговијата и земјоделците;**
- За средби со претставници од Македонска банка за поддршка и развој (МБПР), најмногу заинтересирани се **претпријатијата од преработувачката индустрија, трговијата, и земјоделците;**
- За средби со претставници од Фонд за иновации и технолошки развој на РСМ, најмногу заинтересирани се **претпријатијата од преработувачката индустрија, трговијата, услужните дејности и земјоделците;**

Вкрстената анализа на одговорите според големината на претпријатието (микро, мало и средно) укажува на одредена разлика во одговорите на претпријатијата/земјоделците кај микро и малите претпријатија.

- **Микро претпријатијата** повеќе се заинтересирани за средби со претставници од Агенцијата за поддршка на претприемништвото, претставници од ЕУ и други донатори, Фондот за иновации и технолошки развој, како и претставници од Македонската банка за развој. Очекувано, **индивидуалните земјоделци (микро)** се заинтересирани за овозможување на средби со лица од Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство и Агенцијата за Рурален Развој.

- **Малите претпријатија** (вработени од 10-50), најмногу се заинтересирани за средби со претставници од Фондот за иновации и технолошки развој на РСМ и Агенцијата за вработување.

Натамошната анализа укажува дека не постои разлика во одговорите во однос на големината на обртот и возраста на претпријатието. Едноставно кажано, големината на обртот и возраста не влијаат врз одговорите за потребите на претпријатијата и земјоделците за темите на информативно-советодавни денови. Единствено што влијае е дејноста или индустријата во која што работат и големината на претпријатието.

График 11. Средби со Претставници на институции

ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ОБУКИ ИЛИ МЕНТОРСТВО ВО ЗАВИСНОСТ ОД ПОТРЕБИТЕ

Развојот на човечкиот капитал во претпријатијата е најважниот фактор за развој и раст на организацијата. Сепак, многу често претпријатијата и земјоделците немаат средства, ниту можат да дозволат време за обуки за себе и за своите вработени.

Според одговорите на анкетираниите претпријатија и земјоделци од Југоисточниот регион, најважните обуки кои ги рефлектираат нивните потреби се дадени на График 12, и тие вклучуваат:

- **Подготовка на проектни апликации за национални и ЕУ програми и фондови (IPARD) – 46%**

- Електронска трговија (алатки и регулатива) за електронска продажба во земјата и на Европскиот Дигитален Пазар – 36%
- Воведување на нови производи, процеси или други новини во работењето – 32%

Слично како и потребата за информативно-советодавните настани, и овде одговорите се разликуваат во однос на дејноста на претпријатието. Резултатите за истото се дадени во Прилог 2, Табела 2в.

- Обуките за стратешко управување и развивање на деловни планови се потребни за **претпријатијата од преработувачката индустрија, транспортот и трговијата;**
- Обуките за воведување на нови производи, процеси или други новини во работењето како и Обуките за подобрување на квалитетот на производите (стандарди за квалитет) се потребни за **претпријатијата од преработувачките индустрии, градежништвото, трговијата и земјоделството;**
- Обуката за воведување на стандарди за органско производство е потребна за **трговските претпријатија и земјоделците;**
- Обуката за подготовка на проектни апликации за национални и ЕУ програми и фондови (IPARD) е исклучително важна за **претпријатијата од преработувачките индустрии, трговијата и услужните дејности како и земјоделците;**
- Обуката и менторство за подготовка на тендерска документација за учество во набавки согласно правила на Европска Унија (ПРАГ - објавени од страна на институции кои имплементираат проекти финансирани од ЕУ) е потребна за **претпријатијата од преработувачките индустрии, трговијата и услужните дејности како и земјоделците;**
- Обуката за учество во јавни набавки согласно новиот Закон за јавните набавки во Северна Македонија е потребна за **претпријатијата од преработувачките индустрии, трговијата и услужните дејности;**
- Обуката за наплата, управување со готовинскиот тек и финансиски извештаи е потребна за **претпријатијата од преработувачките индустрии, трговијата и услужните дејности;**
- Обуките за деловен англиски јазик и деловна комуникација се потребни за **претпријатијата од преработувачките индустрии, трговијата и земјоделците;**
- Обука за дигитален маркетинг (Друштвени мрежи, Google Ads) се потребни за **претпријатијата од трговските и услужните дејности;**
- Обуката за електронска трговија (алатки и регулатива) за електронска продажба во земјата и на Европскиот Дигитален Пазар е потребна за **претпријатијата од преработувачките индустрии, трговијата и услужните дејности како и земјоделците;**

Вкрстената анализа со големината на претпријатието (микро, мало и средно) според бројот на вработени укажува дека не постои значителна разлика во одговорите на претпријатијата. Истото може да се заклучи и во однос на големината на обртот и возраста на претпријатието. Едноставно кажано, големината на претпријатието, обртот

и возраста не влијаат врз одговорите за потребите на претпријатијата и земјоделците за обуки. Единствено што влијае е дејноста или индустријата во која што работат.

График 12. Потреба од Обуки

ЗАКЛУЧОК

Претпријатијата и земјоделските здруженија во Југоисточниот регион се карактеризираат со малку вработени (под десет), среден до низок годишен обрт, и доминантно се наоѓаат во фаза на заситеност (возраст). Структурата на деловниот сектор во последните пет години не покажува знаци на реструктурирање кон малите и средни претпријатија, додека микро претпријатијата се доминантен деловен ентитет во регионот. Ваквата поставеност и профил на активните претпријатија укажува на ризик од неефикасно искористување на ресурсите, слаба продуктивност на трудот и со тек на време намалување на додадената вредност на искористените ресурси.

Во исто време, регионот доживува зголемена економска активност и зголемување за повеќе од 20% на бруто домашниот производ. Растот на регионалниот БДП и трендовите во извозот во последните пет години проследени со намалување на невработеноста која е најниска во државата, укажуваат на зајакнување на доминантната улога на трговијата и услужните дејности во регионот, на сметка на преработувачката индустрија.

Специфично, анализите укажуваат дека најголема потреба во однос настаните има за:

- Организација на саеми за вработување каде би можеле полесно да дојдат до кандидати за вработување и/или практиканти - „значително потребно“ и „многу потребно“ со заеднички процент еднаков или повисок од 50% .
- Инфо- денови за ЕУ програми и фондови за поддршка на претпријатијата и земјоделците во регионот - „значително потребно“ и „многу потребно“ со заеднички процент еднаков или повисок од 50% .
- Инфо- денови за националните мерки, програми и фондови за поддршка на приватниот сектор - „значително потребно“ и „многу потребно“ со заеднички процент еднаков или повисок од 50% .

Според дадените одговори во прашалникот, анкетираниите претставници на МСП-јата и земјоделците најмногу би сакале да учествуваат на информативно советодавен ден на кој би се обработиле програмите и мерките за поддршка на претприемништвото и бизнис заедницата (АППРМ, АВРСМ, ЕУ, COSME и др.).

Дополнително, анкетираниите претставници на МСП-јата специфично се заинтересирани да дознаат повеќе за финансиските механизми за поддршка на иновациите и технолошкиот трансфер (Фонд за Иновации и технолошки Развој, H2020 и др).

Земјоделците од друга страна пак специфично би сакале да слушнат повеќе за програмите и мерките за одржливо земјоделство и рурален развој (национални и европски).

Според одговорите на анкетираниите претпријатија од Југоисточниот регион, за нив најголема важност имаат средбите со претставници од Фондот за иновации и технолошки развој, додека претпријатијата и земјоделците имаат потреба од средби со:

- Агенцијата за поддршка на претприемништво на РМ (АППРМ),
- Претставници на ЕУ, ЕБРД и др. меѓународни донатори, и
- Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство.

Според одговорите на анкетираниите претпријатија и земјоделци од Југоисточниот регион, најважните обуки кои ги рефлектираат нивните потреби вклучуваат:

- Подготовка на проектни апликации за национални и ЕУ програми и фондови (IPARD)
- Електронска трговија (алатки и регулатива) за електронска продажба во земјата и на Европскиот Дигитален Пазар
- Воведување на нови производи, процеси или други новини во работењето – посебно значајно за МСП-ја.

Вкрстената анализа со големината на претпријатието (микро, мало и средно) според бројот на вработени укажува дека не постои значителна разлика во одговорите на претпријатијата. Истото може да се заклучи и во однос на големината на обртот и возраста на претпријатието. Едноставно кажано, големината на претпријатието, обртот и возраста не влијаат врз одговорите за потребите на претпријатијата и земјоделците за темите на информативно-советодавни денови. Единствено што влијае е дејноста или индустријата во која што работат.

ПРЕПОРАКИ

Општите препораки за Регионалниот бизнис центар при Центарот за развој на Југоисточниот плански регион опфаќаат:

(1) Јакнење на внатрешните капацитети на Регионалниот центар во делот на управување со проекти и планирање и организација на активности (настани и обуки). Истото подразбира обуки за вработените на Центарот во комбинација со shadowing во понапредни регионални центри за поддршка на малите и средни претпријатија во други држави. На тој начин ќе се овозможи трансфер на знаење и искуство, ќе се подигне квалитетот на услугата, и ќе се зголеми успешното спроведување на мерките и активностите за поддршка на МСП-јата во регионот.

(2) Подготовка на детална годишна Програма на активности (настани и обуки) наменети за поддршка на деловниот сектор која ќе ги опфати идентификуваните барања на претпријатијата и земјоделците со ова истражување. Оваа програма треба да дефинира сет на 5 главни активности (настани и обуки) според дејноста на претпријатијата со што ќе се зголеми ефикасноста и бенефитот на настаните и обуките за целните групи. Сепак фокусот во тековната година треба да биде ставен врз организација на обуки во трите најмногу побарани теми од страна испитаниците.

- Подготовка на проектни апликации за национални и ЕУ програми и фондови (IPARD) – 46%
- Електронска трговија (алатки и регулатива) за електронска продажба во земјата и на Европскиот Дигитален Пазар – 36%
- Воведување на нови производи, процеси или други новини во работењето – 32%

Фокус исто така треба да биде ставен на организација на инфо денови на кои МСП-јата и земјоделците од регионот ќе се запознаат со мерките и претставниците на:

- Фондот за иновации и технолошки развој – за претставници на МСП-ја,
- Агенцијата за поддршка на претприемништво на РМ (АППРМ),
- Претставници на ЕУ, ЕБРД и др. меѓународни донатори,
- Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство.

Притоа организацијата на овие настани треба да биде во согласност со годишната програма на мерки на овие институции со што ќе се овозможи релевантност на информацијата и настанот.

(3) Создавање на стабилни и долгорочни партнерства со консултанти, експерти и обучувачи во улога на агенти за трансфер на знаењето и агенти на промени, со цел да се зајакне квалитетот на учењето и се поддржи развојот на човечкиот и организацискиот капитал на регионот.

РЕФЕРЕНЦИ

Центар за развој на Југоисточен плански регион (2017). *Електронски водич за инвестирање во југоисточниот плански регион*. Достапен на:
<https://www.rdc.mk/southeastregion/images/VODIC%20ZA%20INVESTIRANJE%20JI%20REGION%20MK.pdf>

Државен завод за статистика на РМ (2018). *Регионите во Македонија, 2018*. Скопје:
Државен завод за статистика на РМ.

Државен завод за статистика на РМ (2015). *Регионите во Македонија, 2015*. Скопје:
Државен завод за статистика на РМ.

Државен Завод за Статистика на РСМ (2019). Макстат база. Достапна на:
<http://www.stat.gov.mk/>

ПРИЛОГ 1 – ПРАШАЛНИК

Прашалникот е даден во Adobe Reader документ..

ПРИЛОГ 2 – ТАБУЛАЦИЈА СПОРЕД ДЕЈНОСТ

ТАБЕЛА 2а. Потребности за Инфоденови според Дејноста на претпријатието

	Градежништво	Други услуги	Енергетика	Земјоделство	ИТ	Непознато	Преработувачка Индустрija	Транспорт	Трговија	Туризам
Програми и мерки за поддршка на претприемништвото и бизнис заедницата (АППРМ, АВРМ, ЕУ, COSME и др)	3	5	1	4		3	12	1	8	1
Финансиски механизми за поддршка на иновациите и технолошкиот трансфер (Фонд за Иновации и технолошки Развој, H2020 и др)	2	5		6		2	12		8	
Програми и мерки за поддршка и добри практики на алтернативен и рурален туризам (национални и европски)		2		1		1			1	2
Програми и мерки за одржливо земјоделство и рурален развој (национални и европски)		3		7	1	2	2		5	
Информација за традиционални и алтернативни извори на финансирање за претпријатијата и земјоделците		3	1	9		2	5		5	
Новини и измени во Законите за административно, финансиско работење како и други новини во бизнис регулативата	2	2	1	4			6	2	5	
Друго				1						

ТАБЕЛА 2б. Потребности за Средби според Дејноста на претпријатието

	Градежништво	Други услуги	Енергетика	Земјоделство	ИТ	Непознато	Преработувачка а Индустрija	Транспорт	Трговија	Туризам
Локалната власт (градоначалник или локална администрација)	3	1	1	2		1	3	1	5	2
Агенцијата за поддршка на претприемништво на РМ (АППРМ)	1	4		5		2	8		7	1
Агенцијата за вработување на РМ (АВРМ)			1				4		3	2
Агенцијата за рурален развој		3		7		1	2		1	
Министерството за Финансии		1		1			5		3	
Министерството за Економија			1				5		4	
Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство		2		9		1	4		5	
Министерство за Транспорт	1	1	1	1		1		2	2	1
Претставници на ЕУ, ЕБРД и др. меѓународни донатори	1	3		4		2	7	1	7	1
Македонска банка за поддршка и развој (МБПР)	1	2	1	4	1	1	6		5	
Фонд за иновации и технолошки развој на РМ	1	4	1	7		2	9		8	
Друго				1						

ТАБЕЛА 2в. Потребности за Обуки според Дејноста на претпријатието

	Градежништво	Други услуги	Енергетика	Земјоделство	ИТ	Непознато	Преработувачка Индустија	Транспорт	Трговија	Туризам
Стратешко управување и развивање на деловни планови	1	1		1		1	2	2	3	1
Воведување на нови производи, процеси или други новини во работењето	2	2	1	5		2	5		4	1
Подобрување на квалитетот на производите (стандарди за квалитет)	2			7	1		4		5	1
Обука за воведување на стандарди за органско производство		1		4		1			3	
Подготовка на проектни апликации за национални и ЕУ програми и фондови (IPARD)	1	4		7		1	11	1	7	
Обука и менторство за подготовка на тендерска документација за учество во набавки согласно правила на Европска Унија (ИПАГ - објавени од страна на институции кои имплементираат проекти финансирани од ЕУ)		2	1	4		2	5	2	4	
Обука за учество во јавни набавки согласно новиот Закон за јавните набавки во Северна Македонија	2	1	1			1	5		2	
Обука за наплата, управување со готовинскиот тек и финансиски извештаи	1	2		1		1	3	1	2	
Обука за користење на програми од пакетот на Microsoft Office (Word, Excel, PowerPoint, Access)	1	1					1		1	
Деловен англиски јазик и деловна комуникација	1	1		2			2		4	
Обука за дигитален маркетинг (Друштвени мрежи, Google Ads)		4		1			2	1	4	
Електронска трговија (алатки и регулатива) за електронска продажба во земјата и на Европскиот Дигитален Пазар		4		6		2	6	1	7	
Стручни обуки во одредена област. Наведете која област:						1			1	

Центар за развој на Југоисточниот плански регион
Ул. „Боро Џони“, бр. 10
2400 Струмица
Република Северна Македонија

Телефон: +389 34 340 139

Факс: +389 34 340 139

Е-пошта: southeastregion@rdc.mk

Веб: <http://www.rdc.mk/southeastregion>